नङ्गीकारात् इन्द्रशब्दस्यैवात्र देवतात्वम् न च शब्दस्यामन्त्रणश्रवणमागमनं वा घटते · सत्यम् · अनेन प्रकारेण याग एव स्तूयते [1] · येन तस्याधनान्यचेतनान्यपि [2] चेतनवत्संस्तूयन्ते · यथा श्रोतारो ग्रावाण इति न हि ग्रावाणः शृण्वन्ति · तथा स्तुत्यर्थमेवमुच्यते · यथा तथा शृणोतु देवः सविता हवं म ऽइति च एवमनागच्छन्नपीन्द्र आगच्छतीव अशृण्वन्नपि सविता शृणोतीवेति । ननु यागस्तुत्या किं प्रयोजनम् · उच्यते · दृष्टमेव [3] यजमानस्योत्साहोत्सादनम् । सुत्योपलक्षणे पुनर्दृष्टस्य लेशोऽपि नास्तीति देवतास्मरणपक्ष एव श्रेयान् ॥ ॥ अथेदं विचार्यते । ब्रह्म दृंहेति मैत्रावरुणदण्डेन समन्तं त्रिः पर्यूषति (६. ३. ११.) स्फ्येन पदं त्रिः परिलिखति अस्मे रमस्वेति (७. ६. १९.) त्रिरग्निं संमार्ष्टीति तत्र क्रियावृत्तौ सत्याम् किं प्रतिक्रियं मन्त्रावृत्तिः उत सकृदेव सर्वादाविति । तत्र क्रियायाः प्रधानत्वान्मन्त्रस्य तदङ्गत्वात्प्रधानभूतायाः क्रियाया आवृत्तौ सत्यां मन्त्रस्याप्यावृत्तिप्राप्तौ सिद्धान्तमाह ·

एकद्रव्ये कर्मावृत्तौ सकृन्मन्त्रवचनं कृतत्वात् ॥ १ ॥ एकस्मिन्द्रव्ये यूपावटपदाग्र्यादिके कर्मावृत्तौ क्रियाया आवृत्तौ अभ्यासे [4] सकृदेकवारमेवादौ मन्त्रवचनं मन्त्रपठनं कार्यम् न प्रतिक्रियम् । कुतः कृतत्वात् मन्त्रेण यत्कर्तव्यं पदार्थस्मारणं तस्य च कृतत्वात् · अपि च वस्तुतश्च क्रियाभेद [5] एव नास्ति किं तर्हि साभ्यासा इयमेकैव क्रिया तस्या आदौ च मन्त्रवचनमुक्तम् तेन सर्वावृत्तीनामादावेव कर्तव्यम् ॥ ॥ अथेदं चिन्त्यते । दर्शपूर्णमासयोः श्रूयते चतुरो मुष्टीन्निर्वपतीति अयुजो मुष्टीन् लुनाति त्रिधातु पञ्चधातु वा वेदिं [6] स्तृणाति चतुर्जुह्वामाज्यं गृह्णातीति च · तत्र च मन्त्राः देवस्य त्वेति (१. १०.) बर्हिर्देवसदनं संदामीति [7] ऊर्णम्रदसं त्वा स्तृणामीति (२. २.) धाम नामासीति (१. ३१.) च · ते किं सकृत्प्रयोक्तव्याः उत निर्वापे लवने च प्रतिमुष्टि स्तरणे प्रतिधातु आज्यग्रहणे प्रतिस्रुवं [8] भेदेनेति संशये सति [9] संख्यानामिकक-

---

१) ? श्रूयते २. २) ? तस्माधनान्यचे° २. ३) ? इष्टमेव २. ४) °सेन २. ५) ? वस्तुतस्त्वक्रि° २. ६) वेदं २. ७) Thus २. °नं दा° Çâstradîp. at Jaim. ११. ४. ३६. ८) °स्तुवं २. ९) स २. संदेहे ससंख्यातां Çâstradîp.